

अवकाळी पाऊस आणि गारपिटीमुळे नुकसान झालेल्या डाळिंब पिकासाठी सल्ला (मार्च २०२३)

अवकाळी पाऊस आणि गारपिटीमुळे भारतातील विविध राज्यांमधील शेती आणि बागायती पिकांचे नुकसान होऊ शकते. वेगवेगळ्या पिकामध्ये नुकसानीची पातळी कमी प्रमाणात ५ ते १० % पासून १००% पर्यंत असू शकते. ज्या डाळिंब बागांमध्ये अवकाळी पाऊस आणि गारपिटीमुळे नुकसान झाले आहे, संपूर्ण नुकसान भरून न येणारे असले तरी, ज्या ठिकाणी नुकसान कमी करून डाळिंब बाग वाचवणे गरजेचे आहे. यासाठी वेगवेगळ्या अवस्थामध्ये असलेल्या डाळिंब बागांची खालीलप्रमाणे काळजी घ्यावी.

अ. न.	बागेची अवस्था व नुकसान	शिफारस
१	सर्व फळांचे नुकसान, फांद्या तुटणे / चिरणे	सर्व नुकसानग्रस्त फळे काढा, तुटलेल्या आणि चिरलेल्या फांद्या छाटाव्यात आणि बागेबाहेर खद्यामध्ये कुजण्यासाठी टाकाव्यात. छाटलेल्या फांद्यांना व खोडांवर १०% बोर्डो पेस्ट लावावी, त्यानंतर १% बोर्डो मिश्रणाची फवारणी करावी. खतांचा हलका डोस भरून बागेला विश्रांती अवस्थेत ठेवावे व पुढच्या बहाराची तयारी करावी.
२	तोडणीसाठी तयार झालेली फळे	गारपिटी मुळे इजा झालेल्या फळांची काढणी करा आणि फळे कुजलेली दिसत नसल्यास त्यांची तत्काल विक्री करा, चिरलेली आणि नुकसानग्रस्त / कुजलेली फळे एकत्रित करून कंपोस्ट खड्ड्यात टाका. फळांच्या काढणीपुर्वी बोरिक ऍसिड @ २ ग्रॅम प्रति लिटर ची संरक्षणात्मक फवारणी घेतल्यास इजा झालेल्या फळांमध्ये कुज टाळण्यास मदत होईल. खूप जास्त इजा झालेल्या फळांचा उपयोग बियांमधून तेल काढण्यासाठी केला जाऊ शकतो.
३	१ महिन्यांनंतर तोडणीस येणारी फळे	खाली तक्ता क्र. १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे फवारणी /अन्नद्रव्य व्यवस्थापन करावे.
४	लिंबू आकाराची फळे	जर ७५% फळांचे गारपिटी व पावसाने नुकसान झाले असेल तर, झाडावरील सर्व फळे काढून टाकावीत. अ.न. १ मध्ये शिफारस केल्याप्रमाणे पुढच्या बहाराची तयारी करावी.
		२५% किंवा त्यापेक्षा कमी प्रमाणात फळांचे नुकसान झालेले असल्यास, बाधित फळे काढून टाका आणि खाली तक्ता क्र. १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे फवारणी /अन्नद्रव्य व्यवस्थापन करावे व वेळापत्रकानुसार फवारणी करून उर्वरित फळांचे संरक्षण करावे.

५	फुलधारणा व फळधारणेस सुरवात	प्रादुर्भित / इजा झालेल्या फुलकळ्या/फळे काढून टाका. खाली तक्ता क्र. १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे फवारणी /अन्नद्रव्य व्यवस्थापन करावे. अधिक फुल आणि फळधारणेसाठी थोडीशी वाट पहा. समाधानकारक फुले व फळधारणा दिसल्यास शिफारशीप्रमाणे एकात्मिक रोग व कीड व्यवस्थापन करून बहार चालू ठेवा व अन्यथा फळबाग विश्रांतीवर ठेवा आणि पुढील पीक हंगामासाठी / बहाराची तयारी करा.
६	विश्रांती अवस्थेतील, फळे नसलेली, फांद्या तुटलेली झाडे	सर्व नुकसानग्रस्त, तुटलेल्या आणि चिरलेल्या फांद्या छाटाव्यात आणि बागेबाहेर खद्यामद्धे कुजण्यासाठी टाकाव्यात. छाटलेल्या फांद्यांना व खोडांवर १०% बोर्डो पेस्ट लावावी, त्यानंतर १% बोर्डो मिश्रणाची फवारणी करावी. विश्रांती अवस्थेत जर खत व्यवस्थापन झाले नसल्यास, खते टाकावीत व शिफारशीप्रमाणे विश्रांती अवस्थेतील एकात्मिक रोग व कीड व्यवस्थापन करावे.
७	गळून पडलेली पाने, काही जखमा / चट्टे असलेली फळे	जर फळांमध्ये, कमी इजा झाल्या असतील तर खाली तक्ता क्र. १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे व्यवस्थापन करावे.

तक्ता क्रमांक १: फवारणी / अन्नद्रव्य व्यवस्थापन

अ. न.	गारपिठी नंतरचे दिवस	फवारणी / ड्रीपद्वारे
१	गारपिठी नंतर लगेचच	बोरिक ऍसिड @ २ ग्रॅम प्रति लिटर + झिंक सल्फेट @ २.५ ग्रॅम प्रति लिटर + चुना @ १.२५ ग्रॅम प्रति लिटर + मॅन्कोझेब ७५% डब्लू पी @ २.५ ग्रॅम प्रति लिटर
२	७ ते १० दिवसांनी	कार्बेन्डाझिम ५०% डब्लू पी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर + ब्रोमोपोल (९५%) @ ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर खत व्यवस्थापन: यूरिया @ ४० ग्रॅम प्रति झाड + ००:५२:३४ मोनो पोटाशियम फॉस्फेट @ २० ग्रॅम प्रति झाड + ००:००:५० पोटाशियम सल्फेट @ १५ ग्रॅम प्रति झाड + हयूमिक ऍसिड @ १० मिलि प्रति झाड असा वापर करावा.
	१०-१३ दिवसांनी	स्यालीसालिक ऍसिड ची १ फवारणी @ ३० ग्रॅम प्रति १०० लिटर पाण्यामध्ये मिसळून करावी.
	१४ ते १७ दिवसांनी	सूक्ष्म अन्नद्रव्यांची फवारणी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर याप्रमाणे करावी फक्त तेलकट रोगग्रस्त बागेमध्ये स्ट्रेप्टोसायक्लिन (स्ट्रेप्टोमायसिन सल्फेट ९०% + टेट्रासाइक्लिन हायड्रोक्लोराइड १०%) ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर ची १ फवारणी घ्यावी.

एकात्मिक रोग आणि कीड व्यवस्थापन (IDIPM) वेळापत्रक:

- **विश्रांती काळातील बागेसाठी:** विश्रांती काळात १% बोर्डो मिश्रण किंवा २-ब्रोमो-२-नायट्रोप्रोपेन-१,३-डायॉल (ब्रोनोपॉल ९५%) @ ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर हे कॉपरयुक्त बुरशीनाशके जसे की कॉपर ऑक्सीक्लोराईड ५०% डब्लू पी @ २.५ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा कॉपर हायड्रॉक्साईड ५३.८% डब्लू पी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर मिसळून २ फवारण्या १० ते १५ दिवसांच्या अंतराने घ्याव्यात.
- **फळधारणा झालेल्या बागेसाठी:** ०.५% बोर्डो मिश्रण नंतर स्ट्रेप्टोसायक्लिन (स्ट्रेप्टोमायसिन सल्फेट ९०% + टेट्रासाइक्लिन हायड्रोक्लोराईड १०%) ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा २-ब्रोमो-२-नायट्रोप्रोपेन-१,३-डायॉल (ब्रोनोपॉल ९५%) @ ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर यासोबत कॉपरयुक्त बुरशीनाशके जसे की कॉपर ऑक्सीक्लोराईड ५०% डब्लू पी @ २.५ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा कॉपर हायड्रॉक्साईड ५३.८% डब्लू पी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा कार्बेन्डाझिम ५०% डब्लू पी @ २ ग्रॅम प्रति लिटर किंवा योग्य ते बुरशीनाशकाची फवारणी ७ ते १० दिवसांच्या अंतराने करावी. यामध्ये गरजेनुसार कीटकनाशक मिसळून वापरावे.
- गरजेनुसार योग्य कीटकनाशक वापरावे.
- ज्या डाळिंब बागेमध्ये तेलकट रोगाचा प्रादुर्भाव नाही त्या बागांमध्ये स्ट्रेप्टोसायक्लिन आणि २-ब्रोमो-२-नायट्रोप्रोपेन-१,३-डायॉल (ब्रोनोपॉल) वापरू नये. फक्त बुरशीनाशके व कीटकनाशक वापरावे.
- शिफारशीप्रमाणे व झाडांच्या वयोमानानुसार खत व्यवस्थापन करावे.

टीप: बहार   सल्ल्यासाठी   डाळिंब   संशोधन   केंद्राची   वेबसाईड

<https://nrcpomegranate.icar.gov.in/Advisory> ला भेट द्या.

Contributors: डॉ. ज्योत्सना शर्मा, डॉ. सोमनाथ पोखरे, डॉ. एन. व्ही. सिंह, डॉ. मंजूनाथा एन., डॉ. मल्लिकार्जुन आणि डॉ. राजीव मराठे, राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, सोलापूर.